

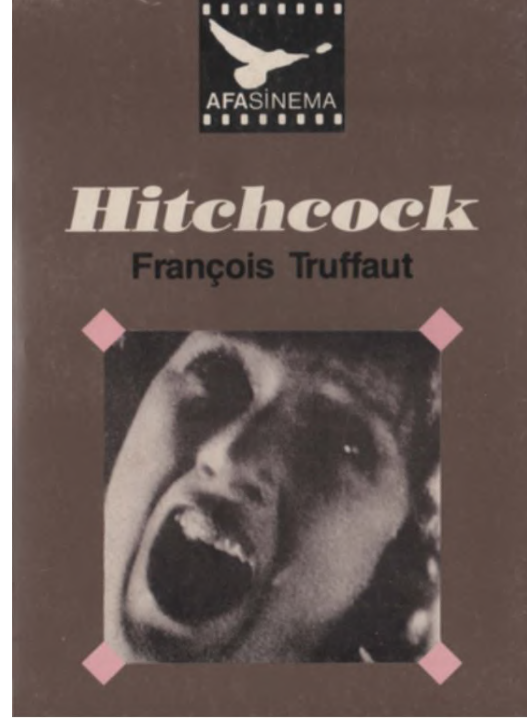
HITCHCOCK

François Truffaut

Çeviren: İlyas Hızlı

AFA Yayınları

1987 / 350 sf.

Sinema sanatına, azıcık da olsa ilgi duyan hiç kimse, **Hitchcock** adını duymamış olamaz. Hatta bazı filmlerinin isimleri, sadece günümüz popüler filmlerini izleyen sinema meraklılarına bile aşına gelecektir. Bu kimliği kazanmasında, belki de onun sinemanın farklı ve hatta bazen birbiriyle karşıt boyutlarının hepsini ustalıkla gözetme gayreti etkili olmuştur. Devasa bir endüstri olarak, ticari faydayı öne çıkaran kolektif bir iş alanı olarak sinema ile entelektüel, yaratıcı ve aynı zamanda sıkı bir bireysel sanat uğraşısı olarak sinemanın bilinçli bir kavrayışla ve hassas bir dengeyle birlikte yürütülmesi öyle kolay becerilebilir bir şey olmasa gerek. Uzun yıllar boyunca sürdürdüğü bu becerisiyle **Hitchcock**, hem hatırı sayılır gişe başarıları kazanmış hem de sinema tarihinin klasikleri arasında yerini alan pek çok filme imza atmıştır.

Onun filmlerine ve sinema tekniklerine hayran kalan sadece izleyiciler olmamıştır. Hiç kuşkusuz kendi zamanındaki ve kendinden sonra gelen büyük yönetmenler arasında ona çok şey borçlu olanlar az değildir. Sinema tarihi ile ilgilenenler, Fransız Yeni Dalga Akımının, **Godard**, **Truffaut**, **Rohmer** gibi usta yönetmenlerinin açık **Hitchcock** hayranlığını duymuş, okumuş olmalıdır.

Truffaut'nun **Hitchcock** ile yaptığı uzun söyleşinin kitabı bu ilginin meyvesi ürünlerden biridir. Kitap Türkçeye başarılı bir tercümeyle ilk kez 1987 yılında çevrilmiştir. **Kent Jones** yönetmenliğinde **Hitchcock/Truffaut** (2015) adıyla filmi yapılan kitabın 2018'de Hayek Kitap tarafından yeni basımı yapılmış ve hızla tükenmiştir.

Bu kitabı kimler okumalıdır? Ya da şöyle soralım: bu kitap kimlere yararlı olur? Yıllar sonra kitabı tekrar şöyle bir karıştırayım diye elime aldığımda, kendimi yeniden tüm sayfaları merakla, zevkle okur halde buldum. Kitapta filmlerin kronolojik sırasını izleyen **Truffaut**, konu özetlerini dipnotlarda vererek, film özelinde sorularını yöneltirken, **Hitchcock** da hem bu soruları, sır sayılabilecek bilgileri de ekleyerek yanıtlıyor hem de film eleştirmeni gibi kendi filmlerini olumlu olumsuz bulduğu yönleriyle değerlendiriyor. Ama bundan ibaret değil; söyleşi öylesine dinamik bir karakter kazanıyor ki, sorular soruları doğuruyor, filmler filmlere, oyuncular oyunculara, teknikler tekniklere gönderme yaparken, her iki ustanın da sinema anlayışları, sinemaya bakış açıları kapsamlı biçimde bu alanda düşünüp yazan düşünürlerin kuramsal/felsefi metinleri ile boy ölçüşür düzeyde söze dökülüyor. Dahası, sessizden sesliye, siyah beyazdan renkliye geçişler, Hollywood yapımcılığının doğuşu, Avrupa sinemasının farklılığı gibi, 20. yüzyıl boyunca geçirilen sinema serüvenin mihenk taşlarına da değiniliyor. Bu bağlamda **Griffith, Murnau, Lang, Chaplin** gibi 7. sanatın öncü yönetmenleri yeri geldikçe anılıyor. Senaryo, oyuncu seçimi ve yönetiminden, sahne, dekor, kostüm detaylarına, yeni teknik buluşlardan en standart çekim tekniklerini kullanımına dek **Hitchcock** güneşin altında sinema adına ne varsa, hatta yer yer magazin sayfalarının ilgi alanına da girerek, açıklıyor. Tüm bu içeriğe baktığımızda, bu kitaptan, sadece **Hitchcock** filmlerini seven, onların yapılışındaki “hileleri”, teknikleri öğrenmek isteyenlerin değil, sinemaya sevdalı, sinema endüstrisi, teknikleri, tarihçesi, geçmişin yönetmen ve oyuncularını hakkında sıra dışı bir yönetmenin samimi anlatısıyla fikir edinmek isteyen okurların da alabilecekleri çok şey olduğunu söyleyebilirim. Kitabın önsözünde **Truffaut** da, sorularına verdiği yanıtlarda **Hitchcock**'un, kendi filmlerinin yapılışı üzerine ayrıntılı bilgi aktarma ve düşüncelerini açıkça, cömertçe sergileme tutumuna karşı duyduğu hayranlığı üzerine basa basa vurgulamış. Bu açıdan da, kitap sadece sinema izleyicilerine değil aynı zamanda sinema profesyonelleri ve öğrencilerine de rehberlik edebilecek nitelikte.

Söyleşinin bir yerinde **Hitchcock**, gerilim türünde varlık gösterenin yalnızca kendisi olduğunu söyler. Bu ilginç savını (kendi deyişiyle) bir “sinema yöntemi”ne dayandırır: İngilizce orijinali “*suspense*” olan gerilim, ona göre, **Truffaut**’nun da onayladığı gibi, suçlunun kim olduğunun, sürpriz yaratmak üzere sona bırakılmaması, filmin başında ya da ortasında seyirciye gösterilmesi, ama ana karakterden ya da onunla birlikte yanındakilerden de saklanması ile izleyiciye yaşatılan heyecan halidir. İzleyiciyi “katil kim?” sorusu ile meşgul edip sonunda anlık bir şaşkınlık yaratmak yerine “şimdi ne olacak, o ne yapacak, nasıl davranacak?” gibi soruları uyandırmak ve buna bağlı heyecan süreci yaşatmak, gerilim türünün kaynağıdır.

Bu yöntemi geliştiren **Hitchcock**’un sinemaya katkısını, özgünlüğünü bu kadar basit bir formülle açıklamak ne kadar yerindedir, tartışılır. Gerilim, eğer izleyici üzerinde oluşan bir etki ile açıklanacaksa, bu etkinin, onun filmlerinde, belirli bir andan, yani suçlunun kimliğinin ve entrika örgüsünün izleyiciye gösterilmesinden itibaren oluştuğu söylenebilir mi? Ortada henüz bir tehlike belirtisi, bir suç girişimi, korkutucu bir sahneye giriş olmasa dahi bir **Hitchcock** filminde ilk karelerinden başlayarak, gürültüsüz patirtisiz, sanki dipten gelen bir dalga gibi, bu etki yaratılır. Film ilerledikçe elbette bunun dozunda artış olacaktır. Başlarda kaynağı belli olmayan gerilim ögesi sonradan artarak, bir kişi bir olay etrafında yoğunlaşacaktır. Bu dramatik odaklanma gerilimin yarattığı etkiyi artırmakla birlikte, filmin bütününe damgasını vuran **Hitchcock**’un sinematografik özgünlüğü, bana göre, kitapta da yer yer değinildiği gibi, farklı görüş açılarının kesişmesinde ve fark edilmeyecek denli çabuk algı değişimlerinde yatmaktadır (tıpkı *Arka Pencere*’deki **James Stewart**’ın tele objektifiyle çektiği bahçe çiçeklerinin iki görüntüsü arasındaki farkın görülmesindeki zorluk gibi). Perdede görünen nesnelere, mekânlar, kişiler, öyküler ve bunların birbirleriyle etkileşimleri sonucu ortaya çıkan “sessiz” ve “soluksuz” devinim hali filmi (açık ya da örtülü) sorularla doldurmakta, sürekli bir kavrama çabasını kışkırtmaktadır- hem filmin ana karakterlerinde, hem de seyircide. Heyecan, gerilime verilen basit bir duygusal tepkiden öte, hayatın bilmecevari görüntüleri karşısında, filmin içindeki karakterlerin ve filmi dışardan izleyen seyircilerin; “algıladıklarını” düzene koyma, sonuca vardırma, açık seçik kılma çabasının ürettiği bir enerjidir.

Sinemada aşkı en güzel anlatan yönetmelerden biri olan **Truffaut**, **Hitchcock**’da “aşk sahnelerinin de cinayet sahneleri gibi düzenlendiğini, bu

ikisinin onun filmlerinde aynı şey olduğunu, yıldırım çarpmış gibi fark ettiğini” yazar. Bu değerlendirme, **Hitchcock**’un film tekniklerini gerilim mantığına uygun kullanmadaki üstün becerisini ve yaratıcılığını özetler. Özetin ayrıntıları ise kitabı okuduğunuzda sizi de yıldırım çarpmışa döndürecektir.

Ercan Orhan